

Fekete Gyula

Számszerűsíthető tények

(válasz Kovács László Imre írására)

Mindenekelőtt köszönöm a kritikai frást. Ez a legrészletesebb és a kérdéses politológiai problémába leginkább önmagát beleélő tanulmány. Ha röviden le tudom írni a tanulmány megírására inspiráló tényezőket; ha a mérhetőség kérdéséről véleményt mondok, ha néhány közismert bizonyítékot felelevenítek annak érzékeltetésére, hogy mely hatalmi ágban milyen politikai erők érvényesülnek, akkor talán minden olyan kérdésre megválaszolok, ami – mint kérdés – felvetődik tanulmányommal kapcsolatban Kovács László Imre írásában.

A tanulmány megírását a képviselői munkám legteljesebb lakossági félreértése váltotta ki. Még annyira döbbenetesen monolitikus pártállamban gondolkodnak az emberek, hogy tudatukban az MSZMP egy parlamentnek adta át a hatalmat, és mi képviselők a volt MSZMP valamennyi jogosítványát megörököltük. Képzeletükben valamennyi történést mi felelünk az országban, hisz "miénk a hatalom". Csak néhány példát hadd soroljak fel:

a) Újpesten SZDSZ-tag a polgármester, Budapesten SZDSZ-tag a főpolgármester. Mégis engem, MDF-es képviselőt hibáztatnak azért, ha választókerületemben *nem tudom elérni:*

– azt, hogy este 22 óra után is zajongó vendéglőt a csend betartására kötelezzenek, mivel a vendéglő fölött lakó, másnap kora reggel kialvatlanul munkába induló buszvezető vagy ápolónő emiatt mások életét is veszélyezteti;

– azt, hogy az Ingatlankezelő Vállalat

rendszeresen takarítsa a szemétdobókat (irtózatos az onnan kiáramló büz), és nyáron ne egyszerre küldje szabadságra több ház-tömb gondnokát;

– azt, hogy egy iskola előtti főúton – ahol most októberben is halálra gázoltak egy 11 éves diáklányt – jelzőlámpa helyen felszerelve;

– azt, hogy a délutáni (22 óráig tartó) műszak dolgozóit ne félóránként járó buszjáratok szállítsák haza.

Hosszan sorolhatnám önkormányzati közbenjárást kérő leveleim tartalmát, amelyeket - ha kaptam választ – már úgy mellékeltem a hitetlenkedő, csodálkozó honpolgároknak, hogy kérésüket támogatásom ellenére is elutasították. Képtelen voltak felfogni, hogy az önkormányzatok a parlamenttől (és végrehajtó hatalomtól stb.) függetlenek, kérhetek, könyöröghetek – de mást nem tehetek. Nem kell különösebben taglalnom, hogy a lakosság hozzám forduló 1 százalékát talán meg tudom győzni ártatlanságomról a jelzett

problémák esetében, a 99 százalékot azonban nem, hiszen el sem jönnek hozzám hanem csak látatlanban szidalmaznak vagy korholnak ugyanezen gondok miatt.

b) Az elmúlt 30 évben igen sok igazságtalan, szabadságtól és vagyontól megfosztó határozatot hoztak a bíróságok és a helyi tanácsok is. Enyhébb esetekben az állásuktól fosztották meg az áldozatokat, akiknek ma kevesebb a nyugdíjuk. Rendszeresen érkeznek hozzám kérések, hogy az igazságügyi miniszternél érjem el:

- politikai okokból történt elbocsátások megsemmisítését és a kárvallottak kártalanítását;

- házukból kilakoltattottak most is meglévő lakóházukba való visszaköltöztetését;

- 1956 mártírjainak gyermekeitől akkor megtagadott árvaellátások utólagos folyósítását;

- a ma is közöttünk mászkáló gyilkosok és tömeggyilkosok megnevezését.

Hiába is magyarázom kérelmezőimnek, hogy az igazságügyi miniszter nem főnöke a bíróságoknak, nem utasíthat bírókat ilyen vagy amolyan ítéletekre – nem értik. Többségük el sem hiszi, hogy "az igazságügy minisztere nem szolgáltathat igazságot" és "MDF-bolsi" összejátszást nekem címezve rámesapja az ajtót. Kisebb része az ilyen panaszosoknak elfogadja valamelyik jogsegélyiroda címét, ahol képzett ügyvédek talán észrevesznek valamely perújrafelvételi lehetőséget.

c) az Országgyűlés költségvetési-, adó- és pénzügyi bizottságának tagjaként tanácstalanul forgattuk – kormánypárti és ellenzéki képviselők egyaránt – 60 ezer személy aláírásokkal aláírt követelését, miszerint tiltsuk meg a biztosító intézeteknek a gépjárművek után fizetendő biztosítói díjak emelését. Ilyet mi nem tehetünk meg, köznevetség tárgya lennénk. Ha netalántán mégis ilyet tennénk, az Alkotmánybíróság ezt már másnap megsemmisítené, mint alkotmányellenes

rém példát. A szomorú az, hogy az ilyen akciókat támogató tömegtájékoztató eszközök ezt nem tudták – illetve nem adtak helyet az alkotmányellenességre figyelmeztető véleményeknek – és hogy maguk a szervezők is félreismerték a Parlament lehetőségeit.

Még nem volt meg a temetése egy MDF-es éhségstrájkoló ismerősömnek. Éhségstrájkjával el akarta érni, hogy a Paksi Atomerőműnél a munkástanács szerint jónak látott szervezeti rend érvényesüljön. Nem tudta megérteni, hogy egy részvénytársaság érdekvédelmi szervezetektől függetlenül is dönthet, és igencsak áttételes és közvetett a függése a részvényvagyon egy részét birtokló államtól is. Halála már csak azért is tragédia volt, mert éhségstrájkját a posztbolshevik sajtó gúnyolódva, pocskondiázva emlegette – akárcsak dr. *Réti Miklós* képviselőtársamét – hiszen sajnálkozás és kitüntetett sajtófigyelem csak kormányellenes éhségstrájkolókat illet meg.

Még egy példát mondok: október elején választóközretem mintegy 100 polgára próbált arról meggyőzni, hogy a Parlament és a gazdasági élet nem külön hatalmi ág, igenis nekünk kötelességünk lenne előírni, hogy a bankok mekkora kamatot számíthatnak fel hiteleik után. Nem tudtam őket meggyőzni és a többségük a kormányt, Parlamentet szidalmazva távozott.

d) Igen sok panaszom van a törvények közhírré tételével kapcsolatban. 1991-ben és 1992-ben olyan rendszerváltoztató szellemű törvények születtek meg, amelyek jogvesztő hatályúak voltak, többszázézes-milliós károk is érhatték a határidőket nem ismerő állampolgárokat, vagy a nem magyar állampolgár károsultakat. Tudvalevő, hogy a rádióban, a televízióban, a napi sajtó túlnyomó részében azok vannak felső és középszinten döntési pozícióban, akiket még a múlt rendszer legsúlyosabb bűneinek – tömeggyilkosságoknak, tömeges kivégzéseknek, vagyó-

nokból történő kiforgatásoknak, a legelembb emberi jogok eltiprásának – eltitkolása, elleplezése érdekében neveztek ki. Nem csoda tehát, hogy micsoda tömény ellenszenv és gyűlölködés kíséri az igazságtételi, kárpótlási próbálkozásokat ezekben a médiumokban. Azon sincs semmi csodálnivaló, hogy a televízió a Földművelődésügyi Minisztérium nyolcszori(!) felkérése ellenére sem indított ismertető sorozatot legújabbkori legnagyobb vagyonfelosztásunkat elrendelő törvény, a szövetkezeti törvény ismertetésére. Néhány jellemző eset:

– 1991. december 16-án, az első kárpótlási törvény lejártának estéjén az újpesti MDF-irodába betérő két érdeklődővel szaladtunk sürgősen a postára. Legalább jelezék az igényüket. A mindig zsúfolt kárpótlási irodák elriasztották őket, nem tudták, hogy a késlekedés jogvesztő hatályú.

– 1992. májusában egy újpesti lakatosipari szövetkezet alapító nyugdíjas elnöke jött hozzám segítségért. A szövetkezeti törvényben előírt üzletrész-bejelentési lehetőség utolsó napján tudta meg – és jelentette be – üzletrész iránti igényét. Kapott is 170 ezer forint értékű vagyonjegyet – míg hasonló korú, a nyolevanon már túllépett – társai nem kaptak, mert nem tudott már nekik szólni. Volt munkatársai őt hibáztatják, arra gondolnak, hogy azért nem szólt nekik, mert így több vagyonjegy várományosa lehetett. Miért nem írtuk elő a kötelező tájékoztatást – kérdezte és nem hitte el, hogy ez nincs a hatalmunkban. Még szeptemberi fogadóórára is eljött, retorziót követelt a rádió és televízió jogvesztő törvényeket bojkottáló magatartása miatt. Groteszk, de a mai helyzetből fakadó törvényjavaslatra is buzdított: miért nem állítjuk vissza a kisbírók intézményét, akik minden héten trombitás hírnökök kíséretében kidobolják és kihirdetik az új törvényeket és kormányrendeleteket, illetve lejártó határidőkre figyelmeztetnek?

– 1992 júniusában ellenzéki pártok a kárpótlás "meggyorsításának" az ürügyén – a földigénylés megújítására nyújtottak be törvényjavaslatot. A határidő jogvesztő hatályú lett volna, és nagyon hamar – augusztus 15-én – lejárt volna. A jogvesztést csak az utolsó pillanatban törölték a törvényjavaslatból a kormánypártok. A nyári szabadságok, a tömegkommunikáció szokásos törvényelhallgatása miatt az érdekelteknek csak egyharmada újította meg a termőföldben történő kárpótlás iránti igényét. Ebből is érzékelhető annak a veszélynek a komolysága, amitől a kárvallottak kétharmada megmenekült.

– Idén októberben is több lakossági felhívás érkezett hozzám annak érdekében, hogy kapjon a tömegkommunikációban nagyobb nyilvánosságot a most jogvesztő hatályú lejártó nemzeti gondozási törvény, illetve a szabadságvesztést elszenvedetteket kárpótló törvény. Hiába hangsúlyoztam, hogy erre nincs hatalmunk – és az igazságtétel ellendrukkereitől pedig irreális lenne a tárgykörben tájékoztatást elvárni – a panaszosok macskodtak. Akkor legalább nyújtsak be törvényjavaslatot a jogvesztő határidők meghosszabbítására.

– A terjedelem nem teszi lehetővé a sok-sok konkrét példa és választókerületi képviselői tapasztalat további felsorolását. Valamennyi orvosolatlan panasz arra figyelmeztet, hogy a lakosság igen széles tömegei nem tudják, nem ismerik a parlamenti képviselők hatalmának alkotmányos korlátait. Olyan dolgokért is hibáztatnak minket, amelyekre nincs is lehetőségünk orvosolni.

A mérhetőség problémája felveti azt a dilemmát: aki attól fél, hogy a mérési eredményét szétszedik a kritikusok, az arról is lemond, hogy egy hozzávetőleges nagyságrendet érzékeltető adatot meghonosítson a köztudatban. Én úgy döntöttem – mivel a tömegkommunikációban oly gyakran emlegetik a

teljhatalomra törő kormány mumusát, oly gyakran rémisztgetik keresztény-nemzeti kurzussal és fasizmussal a lakosságot – hogy van értelme egy ilyen jellegű számításnak. Már az is eredmény, ha a lakosság egy részében tudatosodnak az egymástól függetlenül létező hatalmi ágak; ha megérti azt, hogy nem mindenért mi vagyunk a felelősek, hiszen csak az összhatalom egy hányada a keresztény-nemzeti pártoké.

“Nem tűnnek célravezetőnek azok a megoldások, amelyek e kérdés komplexitását szándékosan vagy anélkül figyelmen kívül hagyva *egyetlen tényezőre redukálva oldják meg a feladatot*” – írja Kovács László Imre kritikai cikkében. Hát épp ez a feladat!

Az összhatalom felmérése és felparcellázása! Szerencsére a statisztikai, közgazdasági szakirodalom számos ilyen jellegű próbálkozást tartalmaz. Még közgazdasági Nobel-díjas is – az 1978. évi – beleártotta magát a hatalmi statisztikák kidolgozásába. Ha nem is fogadom el elméletét – sok elgondolkodtató kritikát kapott –, de ötletet tőle is szereztem. Bennem az a vélemény alakult ki, hogy a probléma valóban olyan összetett, komplex, hogy nem szabad meghatároznom egy-egy hatalmi ágon belül kvantifikált eredményt, például azt, hogy a szakszervezetekben belül 5 százalék vagy 15 százalék a kormánypártok szellemiségét meghatározó nézetek ereje. Elég konstatálnom valamely politikai erő létét, és az előjel-statisztika szabályai szerint eljárni. Ennek a *legvégső összesítése még elbírja a kvantifikálást*, de az egyes előjelet kapott tényezők (esetünkben az egyes hatalmi ágak) már nem bírják el. Hiszen bármely statisztikus előtt nyilvánvaló, hogy az előjel-statisztikák nem a patikamérleg igényeit elégítik ki, hanem a tényfeltárás eszközei.

Valószínűleg nem lehet vita tárgya, hogy a kormánypolitikát leginkább toleráló munkástanácsok befolyása nincs 25 százalék az érdekvédelmi szervezeteken belül, jó ha 10

százalék van. Úgy tűnik, nagyvonalú voltam a kormánypártok befolyását illetően. De inkább irányukban tévedek, semmint tagadom az ilyen jellegű befolyást, még ha az minimális is. Kovács kritikája sokallja az érdekvédelemnek tulajdonított négy hatalmi egységet. Erre csak azt tudom mondani, hogy az Érdekegyeztető Tárgyalások határozatait közli a Magyar Közlöny, a Magyar Köztársaság hivatalos lapja. Nem közli viszont a legnagyobb önkormányzatok (pl. Budapest) vagy megyei közgyűlések határozatait, a Társadalombiztosítási Tanács vagy a Bankjegytanács döntéseit. Ezzel együtt nem érzem, hogy nagyot tévedtem volna, mert ha három hatalmi egységben jelölöm meg az érdekvédelmi szervezetek erejét, akkor már el kellett volna tekintenem a munkástanácsok ebben betöltött viszonylag csekély szerepkörétől.

Meg kell jegyeznem, hogy a hatalmi struktúra országonként és koronként változó. Finom struktúrákban akár 30 hatalmi ág is felsorolható. Pl. a világ országainak a többségében a családfő hatalma – nagycsalád esetén akár 20-30 ember feletti hatalma – lényegesen látványosabb, mint bármely közhivatalnoké. Más országokban a külföldi hatalmaktól való függés lényegtelen – nálunk viszont nem tagadható a szerepe. Nem tartom tehát hibának azt, hogy a később – a Magyar Fórumban – megjelent dolgozat kritikai észrevételek hatására több hatalmi ággal számolt, mint a Palócföldben megjelent írás.

A rendőrség, mint független hatalmi ág figyelembevétele azért volt fontos, mert minden konkrét lépésben a kormánytól függetlenül dönthetnek. Kovács kritikája kétségre vonja, hogy a rendőrségnél nincs befolyása a kormánykoalíciónak. Sajnos túl sok képviselői tapasztalatom van az ellenkezőjére. De hadd mondjak egy országos példát: 1990 október végén útonálló bandák gettósították az országot, milliók mozgásszabadságát, alap-

vető emberi jogait bűnös módon korlátozták, több halálesetet és milliárdos kárt okoztak. Alkotmányra tett esküjüket csúfosan megszegve, a közrend szolgálatára szánt hivatásukat elárulva a rendőrség ellenszegült a kormánynak és gyakorlatilag a puccsisták oldalára állt. Kell-e ennél több bizonyíték?

Miért nem tekintem önálló hatalmi cégnek a Vagyonügynökséget vagy az oktatást - kérdi kritikájában Kovács. Nem tekinthetem egyiket sem önállóknak, hiszen a Vagyonügynökség szorosan a Kormánytól függ - vezetője pl. a Kormány tagja -; az oktatásban pedig nagyrészt az önkormányzatok elképzelései érvényesülnek.

Ha kapok kritikát, legtöbbször azért kapom, mert úgymond túlbecsülöm a kormánypártok befolyását. Például a kormányellenes műsorok több tucatnyi órájával szemben nincs öt percnyi kormányt megvédő jegyzetítő a rádióban vagy a televízióban. A hazugságok, rágalmak özönére még csak töredék százalékban sem válaszolhatunk. Eltűzött tehát az ott általam feltételezett befolyás. Sajnos, igazat kell adnom ezeknek a véleményeknek is. Bízom azonban a nagy számok igazságot mindig tartalmazó törvényében, és abban, hogy az előjel-pontatlanságok pozitív és negatív előjelei összeségükben ki-küszöbölik a torzítást.

Hibó Tamás: Utolsó paradicsom (tus)